Lieta Nr. 3-10/0005
Nr. SKC – 1965/2014

LĒMUMS
Rīgā 2014.gada 23.maijā

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:
tiesnese referente A.Čerņavska
tiesnese V.Cīrule
tiesnese A.Vītola

rakstveida procesā izskatīja /pers. B/ blakus sūdzību par Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 19.decembra lēmumu, ar kuru atstāts negrozīts Ludzas rajona tiesas tiesneses 2013.gada 5.novembra lēmums par atteikšanos pieņemt prasības pieteikumu.

Civillietu departaments

konstatēja

[1] /pers. B/ 2013.gada 31.oktobrī iesniedzis Ludzas rajona tiesā prasības pieteikumu pret Latvijas valsti par morālā kaitējuma atlīdzības 500 EUR piedziņu.

Prasības pieteikumā norādīts tālāk minētais pamatojums.

Ar Latgales apgabaltiesas 2010.gada 14.oktobra nolēmumu krimināllietā Nr.11290082206 (Nr.KA03-0163/10) par nepareizu atzīta Ludzas rajona tiesas rīcība soda noteikšanā /pers. B/, un šajā sprieduma atceltajā daļā taisīts jauns spriedums. Ludzas rajona tiesas nelikumīga sprieduma dēļ cietusi /pers. B/ vecmāmiņa /pers. C/, kurai pasliktinājās veselība un viņa mirusi. Minētais ietekmējis arī prasītāja psihiskās veselības stāvokli.

Atbilstoši Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7.pantam nevienu nedrīkst atzīt par vainīgu noziedzīgā nodarījumā tādas darbības vai bezdarbības dēļ, kas saskaņā ar izdarīšanas brīdī spēkā esošajām nacionālajām tiesību normām netika atzīta par noziedzīgu nodarījumu. Tāpat nedrīkst piespriest smagāku sodu nekā tādu, kas bija piemērojams noziedzīga nodarījuma brīdī.

Saskaņā ar likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 5.panta trešo daļu prasība izskatāma civilprasības kārtībā.

Prasība pamatota ar Civillikuma 1635.pantu.

[2] Ludzas rajona tiesas tiesnesis ar 2013.gada 5.novembra lēmumu atteicies pieņemt prasības pieteikumu, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas pirmo punktu (strīds nav pakļauts tiesai).

[3] Blakus sūdzībā par minēto lēmumu /pers. B/ norādījis, ka strīds ir pakļauts tiesai civilprocesuālajā kārtībā, jo to izraisījuši civiltiesiska rakstura aizskārumi.

/pers. B/ ir tiesības uz taisnīgu tiesu, kas nozīmē to, ka tiesai ir jābūt pieejamai. Atbilstoši Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija sprieduma lietā Nr.2003-04-01 secinājuma daļas 1.1.punktā, 2005.gada 17.oktobra sprieduma lietā Nr.2005-07-01 6.punktā un 2006.gada 14.marta sprieduma lietā Nr.2005-18-01 8.punktā norādītajam iztiesāšanas procesa taisnīgumam nebūtu nozīmes, ja netiktu nodrošināta šā procesa pieejamība.

[4] Izskatījusi /pers. B/ blakus sūdzību, Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2013.gada 19.decembra lēmumu atstājusi negrozītu Ludzas rajona tiesas tiesneses 2013.gada 5.novembra lēmumu, bet /pers. B/ blakus sūdzību noraidījusi.

Lēmums pamatots ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[4.1.] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 447^1.panta otro daļu tiesa pievienojas pirmās instances tiesas tiesneša lēmuma motivācijai, atzīstot, ka prasītāja ierosinātais strīds nav pakļauts tiesai, tādēļ tiesnesis pamatoti atteicies pieņemt prasības pieteikumu.

Prasības tiesības pieder pie personu pamattiesībām uz tiesas aizsardzību, uz ko norādīts blakus sūdzībā, tomēr /pers. B/ prasījums pastāv nevis par civilajām tiesībām, bet gan par tiesas rīcību sprieduma taisīšanā, kas izriet no publiskajām tiesībām.

[4.2.] Tas apstāklis, ka prasība par morālā kaitējuma piedziņu pamatota ar Civillikuma 1635.pantu, nav pamats atzīt, ka sprieduma rezultātā krimināllietā ir aizskartas /pers. B/ civilās tiesības.

[5] Par Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 19.decembra lēmumu /pers. B/ iesniedzis blakus sūdzību, kurā lūdzis to atcelt.

Blakus sūdzībā norādīts, ka tiesības uz taisnīgu tiesu nozīmē arī to, ka personai ir tiesības uz pieeju tiesai. Kā Satversmes tiesa jau ir norādījusi, iztiesāšanas procesa taisnīgumam nebūtu nozīmes, ja netiktu nodrošināta šā procesa pieejamība. Valstij ir ne tikai pienākums atturēties no darbībām, kas ierobežo tiesības uz taisnīgu tiesu, bet arī pienākums veikt darbības šo tiesību nodrošināšanai.

[6] Pārbaudījis lietas materiālus un apsvēris blakus sūdzībā norādītos argumentus, Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, kaLatgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 19.decembra lēmums atstājams negrozīts.

[7] Civilprocesa likuma 127.panta pirmajā daļā noteikts, ka jebkura pilngadīga un rīcībspējīga persona var celt tiesā prasību, lai aizstāvētu savas aizskartās vai apstrīdētās civilās tiesības. Minētais atbilst Civilprocesa likuma 1.panta pirmajā daļā noteiktajam, ka katrai fiziskajai un juridiskajai personai ir tiesības uz savu aizskarto vai apstrīdēto tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību tiesā. Savukārt šo tiesību ierobežojumus nosaka

Civilprocesa likuma 132.pants. Tādejādi jebkurai prasībai atbilstoši Civilprocesa likuma 1.panta noteikumiem jābūt vērstai uz konkrēta tiesību vai interešu aizskāruma vai apstrīdējuma novēršanu.

/pers. B/ pamatojis savu tiesību aizskārumu ar brīvības atņemšanas soda noteikšanu, Ludzas rajona tiesai kā pirmās instances tiesai spriežot tiesu krimināllietā Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

Spēkā nestājušos pirmās instances tiesas nolēmumu krimināllietā, tostarp par apsūdzētajam piespriesto sodu un Krimināllikuma nepareizu piemērošanu, tiesiskuma pārbaudi likumdevējs nodevis apelācijas instances tiesas un kasācijas instances tiesas kompetencē (Krimināļprocesa likuma 52., 53. un 54.nodaļa).

No Tiesu informācijas sistēmā pieejamām ziņām redzams, ka ar Ludzas rajona tiesas 2010.gada 14.aprīļa spriedumu /pers. B/ atzīts par vainīgu un sodīts par Krimināllikuma 116.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu ar brīvības atņemšanu uz 11 gadiem un policijas kontroli uz 3 gadiem (krimināllieta Nr.11290082206). Izskatījusi lietu sakarā ar /pers. B/ apelācijas sūdzību, Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2010.gada 14.oktobra spriedumu atcēlusi pirmās instances tiesas spriedumu daļā par soda noteikšanu un galīgā soda noteikšanu, un atceltajā daļā taisījusi jaunu spriedumu, kā galīgo sodu /pers. B/ nosakot brīvības atņemšanu uz 10 gadiem 1 mēnesi ar policijas kontroli uz 3 gadiem. Savukārt ar Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2011.gada 25.janvāra lēmumu Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2010.gada 14.oktobra spriedums atstāts negrozīts, bet apsūdzētā /pers. B/ kasācijas sūdzība noraidīta.

Pārsūdzot Ludzas rajona tiesas 2010.gada 14.aprīļa spriedumu, /pers. B/ ir izmantojis krimināļprocesuālās tiesības pārsūdzēt pirmās instances tiesas spriedumu apelācijas kārtībā, kā arī apelācijas instances spriedumu kasācijas kārtībā, tādēļ šo nolēmumu tiesiskums ir pārbaudīts krimināļprocesa ietvaros. Līdz ar to ir ievērots Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā noteiktais, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.

Vispārējās jurisdikcijas tiesai ir pakļauti civiltiesiskie strīdi, ja likumā nav noteikts citādi (Civilprocesa likuma 23.pants). Tādējādi strīdi, kuriem nav civiltiesiska rakstura, netiek pakļauti izskatīšanai civilprocesuālajā kārtībā.

Līdz ar to Civillietu departamentam ir pamats secināt, ka konkrētajā gadījumā strīds pastāv nevis par civilajām tiesībām, bet gan par tiesas rīcību sprieduma taisīšanā, kura ir izvērtēta augstākas instances tiesā. Šāda strīda izšķiršana, kā to pamatoti norādījusi Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, nav pakļauta izskatīšanai tiesai Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, tādēļ saskaņā ar Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punktu prasības pieteikumu pamatoti atteikts pieņemt.

[8] Satversmes 92.panta trešais teikums paredz, ka „nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu". Šī norma ietver vispārēju garantiju – ja valsts ir pārkāpusi indivīda tiesības, tam ir tiesības uz atlīdzību.

Likums „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" konkretizē Satversmes 92.panta trešo teikumu, paredzot atlīdzinājumu šajā likumā noteiktam personu lokam – tām personām, kurām, lai gan tās nav vainīgas noziedzīgā nodarījumā vai administratīvā pārkāpumā, bijusi ierobežota brīvība (nelikumīgi apcietinātas vai aizturētas, nepamatoti notiesātas), tas ir, personām, kuru tiesības ir būtiski aizskartas un kurām nodarīts nopietns kaitējums. Tāpat šā likuma 5.panta trešā daļa, uz kuru atsaucies prasītājs, paredz minētajām personām arī tiesības civilprocesuālā kārtībā prasīt morālā kaitējuma atlīdzināšanu.

Attaisnojošs tiesas spriedums neatkarīgi no attaisnošanas motīviem un krimināllietas izbeigšana personu reabilitējošu apstākļu dēļ ir likumā noteiktie tiesiskie pamati, kad persona var celt prasību vispārējās jurisdikcijas tiesā par morālā kaitējuma atlīdzības piedziņu (likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 2.panta 1., 2.punkts)

[9] Blakus sūdzībā nepamatoti norādīts uz personas tiesību aizskārumu (pieeju tiesai), atsakoties pieņemt prasības pieteikumu.

Satversmes tiesas secinājumi, uz kuriem atsaucies /pers. B/, izdarīti lietās, izskatot fizisko personu konstitucionālās sūdzības par procesuālo tiesību normu, kas regulē tiesības uz pārstāvību civilprocesā, personas pienākumu iemaksāt drošības naudu tiesas lēmuma pārsūdzēšanas gadījumā un likuma „Par valsts noslēpumu" 11.panta sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92.pantam. Šādā aspektā saistībā ar Satversmes 92.panta pirmo teikumu, kas noteic, ka „ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā", Satversmes tiesa secinājusi, ka ikvienam ir tiesības ne tikai uz taisnīgu tiesas procesu, bet arī tiesības uz brīvu pieeju tiesai.

Vienlaicīgi Satversmes tiesa minētajās lietās ar atsauci uz atzinumiem vairākos savos spriedumos norādījusi, ka zināmos apstākļos valstij ir tiesības ierobežot Satversmē noteiktās tiesības uz taisnīgu tiesu, un, lai gan Satversme tieši neparedz gadījumus, kuros tiesības uz taisnīgu tiesu varētu tikt ierobežotas, tās tomēr nav absolūtas. (..) Satversmes 92.panta pirmais teikums nekādā veidā nereglamentē to, kura procesa (administratīvā procesa, civilprocesa vai krimināļprocesa) kārtībā izskatīt kādu lietu. Likumdevējam, pieņemot attiecīgos procesa likumus, ir rīcības brīvība noteikt gan procesa veidu vispār, gan arī to, kādas lietas izskatīs konkrētā procesa kārtībā (*sk. Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija sprieduma lietā Nr.2003-04-01 1.1.punktu, 2005.gada 17.oktobra sprieduma lietā Nr.2005-07-01 6.punktu, 2006.gada 14.marta sprieduma lietā Nr.2005-18-01 16.2.punktu*).

Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības kārtība Latvijā regulēta atbilstoši Latvijas Republikas Satversmei un konkrētiem likumiem, tostarp Krimināļprocesa likumam, kas paredz tiesas nolēmumu pārsūdzēšanas kārtību. Konkrētajā gadījumā /pers. B/ ir izmantojis minētajā normatīvajā aktā nodrošinātās tiesības, bet tiesa attiecīgā procesa ietvaros tiesību aizskārumu ir izvērtējusi un to novērsusi. Zemākas instances tiesas pieļautie procesuālie pārkāpumi krimināllietas izskatīšanā nedod pamatu prasības celšanai vispārējā tiesāšanās kārtībā. Tādejādi konkrētā /pers. B/ prasība nav pakļauta izskatīšanai tiesā.

[10] Rezumējot izklāstīto, Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka blakus sūdzība kā nepamatota noraidāma.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 448.panta pirmās daļas 1.punktu, Civillietu departaments

nolēma

Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 19.decembra lēmumu atstāt negrozītu, /pers. B/ blakus sūdzību noraidīt.
Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnese A.Čerņavska

Tiesnese V.Cīrule

Tiesnese A.Vītola